

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 254
סיון תש"פ

מתי הצמחים הגדלים מסביב לגדר פוסלים

סיוור נוסף נעשה לקבוצת אברכים, שלמדו בשנתיים האחרונות במסגרות השיעורים של מוקד העירוב. והפעם לא הלכנו למקומות שידוע שיש בהם בעיות, אלא לישובים חרדים שידועים כמקומות טובים. אלא שבכל זאת מלאכת העירוב דורשת מאמץ רב, והתחדשות קבועה, והדבר תמיד צריך חיזוק. במקרה זה באנו על דעת לעזור, על דעת לחזק, ולא רק לתת הוראות כיצד לתקן. יחד עם האברכים נסע רכב של מוקד העירוב המצויד בכלי המלאכה, שבכל מקום שיגלו בעיה, ילמדו יתקנו אותה. ויחד עם זה, ילמדו האברכים שלב נוסף במלאכת העירוב, כיצד לבצע את קיום ההלכות, שרכשו בעמל ובלמידות בתקופה ארוכה.

תיקון העירוב תוך כדי הסיוור בעירובין

כשיגשנו לפתח הישוב, הבחינו האברכים בצמחים הרבים המכסים את הגדרות, ורק ראש הגדר מציץ מביניהם. שאין בחלק זה שיעור מחיצה, ונשאלה השאלה, האם ניתן להחשיב את שיעור גובה הגדר מגובה האדמה, או רק מהחלק שמעל הצמחים שאלה זו נוגעת כמעט לכל העירובים, גם עירובים שכונתיים, וגם בעירובים פרטיים שבחצרות הבתים ופעמים רבות נשאלנו על כך במענה הטלפוני של מוקד העירוב. לכן נבוא לבאר כאן את מקור השאלה, ואת דעות הרבנים במקרים אלו, שיש בזה גם חילוקים רבים במצב הצמחים.

האם מתחשבים בגדר המכוסה בעפר

דבר ראשון יש לבאר מקור השאלה מהו, היכן מצאנו שגדר מכוסה אינה נחשבת מחיצה, הרי במחיצה אין דין של היכר, וא"כ גם לא רואים אותה אולי ניתן להחשיב אותה למחיצה המתרת את העירוב.

ברמ"א (סימן שנ"ח ס"ב) לגבי קרפף שלא הוקף לדירה, כלומר מקום שמוקף במחיצות אבל לא נעשה לשם שימוש דירה, ואם יש בתוכו שטח יותר מבית סאתיים, הוא נעשה כרמלית מדרבנן, באופן שאחר כך בנו בתוכו בית או עשו לו פתח לבית, וכעת הוא משמש לדירה, עדיין אסור חז"ל כיון שלא הוקף לדירה. אלא צריך לפרוץ את המחיצות, או לפחות יותר מי"אמות, ולחזור ולבנותם לשם דירה, ואז יהיה מותר לטלטל בתוך המקום. וכתב הרמ"א שאם קשה לו לפרוץ י"אמות, יכול לשפור עפר משני צידי הגדר, עד שלא ישאר מעל העפר גובה י" טפחים, [והעפר יהיה על פני י"אמות לאורך הגדר, וברוחב ד' טפחים כשיעור שראוי לעמוד עליו, ויבטל אותו שיהיה שם למשך שבת אחת (עי' משנ"ב ס"ק ל"א)], ועי"ז מתבטל מהגדר דין מחיצה, כי אין בו גובה י" טפחים, ואח"כ יפנה את העפר לשם עשיית מחיצה לדירה, ויוצא שעשה היקף חדש לשם דירה. הנה מבואר מדברי הרמ"א שאם מונח עפר לפני הגדר, לא מתחשבים בחלק המכוסה בעפר, ומודדים את גובה המחיצה רק מעל העפר. והטעם מפני שלעפר יש דין קרקע, ולא רק מפני שהוא חומר שווה לאדמה, אלא כי ע"י הביטול שיהיה מונח שם, נחשב כקרקע, [וכמבואר גם לגבי סוכה הגבוהה יותר מכ' אמות, שמניח בתוכה עפר או תבן ומבטלו לקרקע].

לפ"ז נעבור לנידון דין בצמחים הגדלים מסביב לגדרות, ומכסים חלק מגובה הגדרות, שאם נדמה אותם לעפר, או לתבן שביטלו לקרקע [דהיינו שמונח שם על דעת שיאשר לזמן ארוך], הרי הם כקרקע, ומתחילים לחשב את גובה הגדר רק מעל ראשי הצמחים, ויוצא שיחסר מגובה המחיצה, והעירוב יפסל.

שני שיעורים בחוזק הצמחים

אלא שיש לעיין איזה צמחים נחשבים קרקע, האם צריך חוזק מסוים. בענין זה שמענו מהגאון רבי מנדל לובין שליט"א, שודאי שצמחים המתנדנדים ברוח, אינם נחשבים לקרקע, כמו שאינם נחשבים מחיצה, אבל יש לומר שגם יותר מזה, גם כשאינם מתנדנדים ברוח, אך הם חלשים ורכים [כפי שמצוי בעונת גדילתם בחודשי החורף, טבת שבט], באופן שאי אפשר להניח עליהם דבר, אין להם חשיבות של קרקע. אבל אם יש בהם חוזק כזה, שראויים להניח עליהם חפץ, יש להם חשיבות. והמקור לשיעור זה, מדברי הגמרא (עירובין דף עח.)

החזרה לסיוורים בעירובין לבהורי ישיבות ואברכים

בשלושת השבועות האחרונים התחלנו להחזיר קצת מהפעילות החשובה, שמשפתת את הציבור ומלמדת את ההלכות העירובין הלכה למעשה בעזרת סיוורים בעירובין ברחבי הארץ. כידוע אנו נמצאים בתקופה קשה ברוחניות, שהלימדו במסגרות של שיעורים נמנע מאיתנו בעקבות המגפה של הקורונה, וכולנו מצפים לישועת ה' בקרוב שנוכל ללמוד יחד בדבוק חברים. הרבה שיעורים וכינוסים שהיו אמורים להתקיים בתקופה זו, נעצרו בעקבות קיום מצות ונשמרתם נפשתיכם. אבל כעת לפי ההוראות ניתנת האפשרות בהגבלות שונות, התחלנו לערוך לימוד בשטח הפתוח בצורת סיוורים בשטח [מתוך שמירה על הכללים והנהגות].

סיוור העירובין לבהורי הישיבה ללימוד מעשי

סיוור ראשון נערך לקבוצה מיישיבת פני מנחם, של חסדי גור בית שמש, לאחר שהבחורים למדו בישיבה את מסכת עירובין, [וכן מסרנו להם כמה שיעורים במרחב הקולי בתקופת הלימוד מהבית], החליטו רבני הישיבה לקחת אותם ללימוד וסיוור באחד הישובים הסמוכים, שאפשר לקיים בזה גם טיול והתרענונות, וגם לימוד חשוב ביותר של הלכות עירובין המעשיים בצורה מוחשית.

תועלת מיוחדת בלימוד תוך כדי סיוור

יש להוסיף שיש עוד תועלת חשובה בסיוור בשטח, כאשר עושים אותו עם ליווי של אדם הבקי בהלכות עירובין, שידוע לבאר את ההלכה בכל פרט, ולעורר את תשומת לב המשתתפים לנקודות ההלכתיות בכל עמוד ובכל חוט, שע"ז מגלים כמה הלכות יש בכל פרט, וכמה בקיאות וכמה מאמץ צריך כדי שהעירוב יהיה מהודר. זה לא נעשה בקלות, ולא בכל מקום אפשר להתמודד עם כל הבעיות. יש עירובים שנעשים בצורה דחוקה ביותר, מחמת הקושי להקפיד על ההלכה הראויה. ע"ז המשתתפים לומדים גם את הזהירות בקיום ההלכה, ואת החשיבות להקפיד שיהיה עירוב מהודר, ולא להסתמך על כל עירוב שהוא, שנעשה בדיעבד גדול, או פחות מכך.

ביום שישי בבוקר, בשעה שבע וחצי, לאחר תחילת נץ, הגיעו הבחורים אל הישוב ישיבת הסמוך לבית שמש, והחלו לצעוד מסביב לישוב, לאורך קו העירוב. לא בכל מקום היה קל לעבור, והיה צריך ללכת בתוך הקוצים הריסב, לטפס על ערימות עפר, כדי להגיע קרוב לקו העירוב. הבחורים עשו זאת בהנאה, תוך כדי לימוד והסבר של הלכה. הנציג של מוקד העירוב עצר אותם ליד כל עמוד, בחן אותו, והסביר את החלק ההלכתי שיש בו. מה הדין של עמוד עקום בשיטות הפוסקים, ומדוע יש מקומות שהוסיפו עמודים, או שיש חוטים כפולים. מדוע במקומות מסוימים האריכו את קו העירוב,

דין עמוד שהתעקם, הבחורים מנסים ליישרו

והתשובה היא כדי לעקוף שדה גדולה שיש בה דין קרפף, שנלמד בפרק שני של מסכת עירובין, ובמקום אחר הוסיפו עמודים כדי לעקוף את המתקן של חברת המים שעמדת מתחת החוט, מפני שחששו לשיטות של הפוסקים שאם יש רשות היחיד תחת הפתח היא פוסלת את הפתח ומה הדין כאשר יש מיכל גדול ישן זרוק מתחת חוטי העירוב, או ערימת גרוטאות בגובה י" פחים, האם בזה אין את הבעיה של רשות היחיד תחת החוט. הבחורים גם ניסו את כוחם ליישר עמוד עקום, וכן מצאו עמודים שיצאו מכלל שימוש, מחמת שנפגעו במהלך השנים. ולמעשה יצאו מהסיוור הזה עם ידיעות מעשרות בהלכה, שכאשר יבואו לישוב אחר, הם לפחות ידעו איך לראות את העירוב, את הגבולות שלו להיות עירניים שלא לעבור את גבול העירוב וגם להבין ברמת כשרותו, שבהרבה מקומות ראוי לבן תורה להימנע מלטלטל בו.

בדרכינו לאורך קו העירוב, למדנו הלכות רבות, וסידרנו כמה דברים, ואי"ה נזכה להמשיך עוד בעבודת הקודש, לסייע לציבור התושבים והאורחים שאינם יכולים לדאוג לעצמם.

והנה באחד מהמקומות היו שני לחיים לפני העמוד ואחריו, כדי לשמש לשני צורות הפתח של העירוב, כי כל עמוד משמש סוף הפתח הראשון, ותחילת הפתח השני. נשאלת השאלה מדוע בעמוד מספיק עמוד אחד לשני הצדדים, ולעומת זאת בלחיים, צריך שנים לכל עמוד, כלומר אחד לכל צד. התשובה לכך, שזה ברור שהפתחים הם שניים, בפרט שמדובר בשני חוטים נפרדים, וגם אם יעשו חוט אחד ארוך [שאינו דבר מומלץ], בדרך כלל יש שינוי בזווית של החוט, כי העמודים אינם מסודרים בקו ישר אלא מסתובבים לפי צורת הכביש ושטח הבתים, לכן יש צורך שלכל חוט בפני עצמו יהיה עמוד מכאן ומכאן. אלא ההבדל הוא שהעמוד הוא בעצם גם כשניים, כי העמוד נמצא תחת שני החוטים, הקצה הימני של העמוד תחת החוט ההולך לימין, והקצה השמאלי של העמוד, תחת החוט של הפתח לשמאל. מה שאין כן בלחיים, שהם אחרי העמוד, א"כ בהכרח שהלחי שמימין נמצא רק תחת החוט הימני, ואינו תחת החוט השמאלי, וכן הלחי השמאלי אינו תחת החוט הימני. לכן צריך שני לחיים.

לחיים שאינם מפוקחים והתכסו בעפר

והנה כשהתקרבו ראינו שיש ערימה קטנה של חול ואבנים, שמכסה את רוב גובה הלחי. כמובן שלא נשאר בלחי גובה י' טפחים מעל פני הערימה, ולפי מה שבארנו לעיל, הרי העפר נחשב כקרקע, [והוראת הרבנים לאסור גם כאשר עתידים לפנות את החול אחרי שבת]. א"כ הלחיים נפסלו, כי החלק הטמון בקרקע אינו נחשב לחי. הפתרון במקרה כזה, הוא לפנות את העפר והאבנים, עד שיהיה מגולה שיעור י' טפחים.

יש להוסיף שבאופנים שהערימה מגיעה לגובה י' טפחים, ואז גם אם יהיה לחי ארוך שנשאר בו י' טפחים מגולים, תהיה בעיה אחרת שהוא נמצא על גבי רשות היחיד נפרדת, וזה עושה בעיה גם במקומות שמשמשים בעמודים ללא לחיים. עוד יתכן שתהיה בעיה כאשר נוצר מדרון בשטח שסביב לעמוד, ואין לו שיעור קרקע לפניו. ואכמ"ל.

לחיים שהתכסו בערימת עפר

והמשנ"ב (סי שמה"ה סק"ג) לגבי מקום רב ד' טפחים, אבל אין בו מקום להשתמש ברוחב ד' טפחים, כגון מחמת בור שיש בתוכו, או כתלים שהחלל שבניהם פחות מד', ואם אפשר להניח עליהם מדף ולהשתמש עליו, נעשה רשות היחיד. א"כ גם כאן כדי שיחשבו הצמחים קרקע של רשות היחיד, שיעור החוזה הוא באופן שראוי להניח עליהם ולהשתמש.

אבל הגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א סובר להקל ולהורות, שגם צמחים כאלה אינם מבטלים את המחיצה, אלא רק אם הם חזקים יותר בשיעור שאדם יכול לעמוד עליהם ולא יתכופפו, [או יתכופפו לחצי מגובהם ואז רק חצי מגובהם ממעט את הגדר]. והמקור הוא מדין סוכה על גבי סוכה, שהעליונה כשרה והתחתונה פסולה, כי יש מעליה סוכה, ודעת רבי יהודה במשנה (סוכה דף י'), שדוקא אם התחתונה יכולה לקבל את הכרים וכסתות של העליונה [עם האדם שיושב עליהם ואוכל או ישן], נחשב סוכה על גבי סוכה, אבל אם הסכך של התחתונה חלש מכדי לקבל כרים וכסתות, אינו כקרקע לסוכה העליונה, ואין כאן אלא סוכה אחת. וכן נפסק להלכה בשו"ע (סי' תרכ"ח ס"א), א"כ ה"ה לדיני עירוב, אם יש בצמחים חוזה כדי שאדם יעמוד עליהם, נחשבים לקרקע וממעטים מגובה המחיצה. משא"כ בצמחים המצויים שאדם דורך עליהם והם מתכופפים ונמעכים, אינם נחשבים קרקע, ולכן אינם ממעטים מגובה המחיצה, ואינם פוסלים את העירוב.

מדוע כלי הסמוך לגדר אינו ממעט מגובה הגדר

יש טוענים להתיר גם באופן זה, מחמת סברה. שיתכן לומר שהצמחים אינם חשובים כלל לבטל דין מחיצה, כי הם טפלים למקום. וביאור הדברים הוא, כמו שאם יהיה מונח סמוך לגדר [משני הצדדים] חפץ גדול, שאפשר גם לעמוד עליו, ומכסה חצי מהגדר, שלא נשאר מעליו שיעור י' טפחים, בכל זאת אינו ממעט מגובה הגדר. כיון שנחשב שהמקום הוא הקרקע, והחפץ מונח בתוך המקום, לכן מדידת גובה הגדר תהיה מקרקע המקום. כמו כן לענין הצמחים ניתן לומר שהמקום הוא הקרקע, והצמחים נמצאים בתוך המקום, ואינם מגדירים את קרקע המקום.

אבל דעת הרבנים הג"ל לאסור בצמחים ולהחשיב אותם כדבר שמגדיר את קרקע המקום. משום שיש הבדל בין צמחים לחפצים, כמו שמצינו בגמ' בסוכה הגבוהה למעלה מכ' אמה, שאם בא למעטה ע"י שמוניח דברים בתוכה, אינו יכול למעט בחפצים כגון כרים וכסתות, אבל אם ממעט בתבן וקש, נחשב מיעוט, כי בקביעותם בקרקע נחשבים כקרקע. והגמ' מדברת אפילו בתבן התלוש מהקרקע, ובפרט בענייניו שהצמחים מחוברים לקרקע. לכן הם ימעטו מגובה הגדר. ולמעשה קשה להיזהר בזה, ויש מקילים. וצ"ע למעשה.

מדוע הצמחים שלפני הגדר אינם מחיצה

רבים שואלים במקרים אלו, אולי נאמר שהצמחים עצמם יחשבו מחיצה, הרי מדובר בצמחים שעומדים ברוח, א"כ הם כרים למחיצה.

אבל התשובה היא שאמנם נכון שאם הם זקופים לגובה י' טפחים, יכולים להיות מחיצה, כמ"ש בגמ' (עירובין דף טו.) לגבי השוהב בשדה בקמה קצורה, והשיבולות שאינן קצורות [החטים העומדות] משמשות למחיצה לשטח הקצור. אבל במקרים שלנו ברוב המקרים הצמחים אינם כשרים. דבר ראשון דיברנו במקרה שהצמחים הם חצי מטר או שבעים ס"מ, והבעיה היא שהגדר שלא נשאר מעליהם שיעור בגדר שהיא בגובה מטר עד מטר וחצי, א"כ אין בצמחים לבד שיעור מחיצה.

דבר שני, גם כאשר הצמחים מגיעים לגובה מטר, דרכם להתפרש על שטח רחב, שבתחילתו יש צמחים נמוכים כחצי מטר, ובהמשך יש יותר גבוהים. ובמצב כזה אין מקום זקוף לגובה י', הצמחים הראשונים נמוכים, והצמחים הפנימיים אין לפניהם קרקע, [שכאמור הצמחים שלפניהם מגביהים את הקרקע], ואינו דומה למקרה של הגמ', שקצרו את החטים שבאמצע, ונותר חטים זקופות שיש לפניהם קרקע פנויה. [וגם למקילים אין להתיר באופן זה, כי ביחס למחיצה של צמחים ודאי שהצמחים שלפניהם פוסלים, וגם אם לא נעשים קרקע, מ"מ הם משנים את הצורה של המחיצה עד שנעשית באופן שאינו כשר, מחמת שבתחילתם הם נמוכים משיעור מחיצה]. כמו כן לא ניתן לדון בהם דין דגל המתלקט, מחמת השינויים הרבים בצורת הצמיחה ובגובה המשתנה בהדרגה שאינה כשרה, ואכמ"ל. לכן אי אפשר [בדרך כלל] שהצמחים יחשבו מחיצה, [אלא רק בגדר חיה מסודרת עם הפרטים ההלכתיים שנוגעים לה].

לימוד קשירת חוטי העירוב בסיוור העירובין

מדוע צריך שני לחיים לעמודי העירוב

ביום שלישי בשבוע שעבר, נסענו עם קבוצת אברכים אחרת, לעוד ישוב שהרבה חרדים נמצאים בו ומתארחים בו, והשקיעו שם הרבה בעשיית העירוב, וגם יש שם לחיים להרבה מהעמודים, אבל אין מי שיפקח על כשרות הלחיים כראוי, ומקפידים שם על כשרות החוטים, לכן מצוי שמתחדשים בעיות בכשרות הלחיים, שהדבר מוריד מהכשרות הטובה של העירוב, [בפרט שיש עמודים שהתקעמו].

חדש! בס"ד נפתח המאגר החדש לספרים על עירובין, בעיון ובהלכה ואי"ה יחל לפעול בשבוע הקרוב, ניתן לגשת למאגר בכתובת

<http://hiruv.com/>

כמו כן תופעל בשבוע הקרוב מערכת רבוביטית שתספק את הספרים דרך הודעות מייל יש לשלוח בשורת הנושא את המילה "קטלוג", ללא תוספת לכתובת - A548483320@GMAIL.COM

מי שיש לו חיבור על עירובין, ומעונין לזכות את הרבים נא לשלוח לכתובת מייל - M548483320@GMAIL.COM

לעילוי נשמת ולזכרון עולם סבינו היקר

ה"ר מנחם מנדל ב"ר זאב גרשט ז"ל

**היה עובד ה' בשמחה
ישר וירא אלוקים
מכבד לומדי התורה
ומתענג על דבריה
נפטר בשיבה טובה**

הותיר דורות ישרים ומבורכים

**נלב"ע י"ב תמוז תש"פ
ת. נ. צ. ב. ה.**